

VẤN ĐỀ XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI Ở VIỆT NAM¹

NGUYỄN QUANG THUẬN*

Lời Tòà soạn: Hội thảo Khoa học quốc tế với chủ đề: “Một số vấn đề về xây dựng nông thôn mới ở Việt Nam hiện nay” do Viện Xã hội học tổ chức trong hai ngày 8-9 tháng 12 năm 2011 đã thành công rực rỡ. Sau đây Tạp chí Xã hội học xin trích đăng một số bài tham luận chọn lọc của hội thảo.

Nghị quyết 26 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (khóa X) xác định nông nghiệp, nông dân, nông thôn có vị trí chiến lược trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Thực tiễn công cuộc Đổi mới của đất nước ta trong 25 năm qua đã cho thấy lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn và nông dân còn phát triển chậm, tồn tại nhiều vấn đề rất cơ bản. Có thể khái quát tóm lược những tồn tại đó là: “*Nông nghiệp bấp bênh; Nông dân thiệt thòi; Nông thôn lạc hậu*”. Chính vì những tồn tại này mà Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 05/08/2008 về “**Nông nghiệp, nông dân, nông thôn**” ra đời là một nỗ lực lớn nhằm giải quyết những vấn đề tồn tại trong lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn và nông dân hiện nay. Nghị quyết 26-NQ/TW xác định: (i) Nông nghiệp, nông dân, nông thôn có vị trí chiến lược trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, là cơ sở và lực lượng quan trọng để phát triển kinh tế-xã hội bền vững, giữ vững ổn định chính trị, đảm bảo an ninh, quốc phòng; giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc và bảo vệ môi trường sinh thái của đất nước; (ii) Các vấn đề nông nghiệp, nông dân, nông thôn phải được giải quyết đồng bộ, gắn với quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn là một nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Trong mối quan hệ mật thiết giữa nông nghiệp, nông dân và nông thôn, nông dân là chủ thể của quá trình phát triển, xây dựng nông thôn mới gắn với xây dựng các cơ sở công nghiệp, dịch vụ và phát triển đô thị theo quy hoạch là căn bản; phát triển toàn diện, hiện đại hóa nông nghiệp là then chốt; (iii) Phát triển nông nghiệp, nông thôn và nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của nông dân phải dựa trên cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, phù hợp với điều kiện của từng vùng, từng lĩnh vực, để giải phóng và sử dụng có hiệu quả các nguồn lực xã hội, trước hết là lao động, đất đai, rừng và biển; khai thác tốt các điều kiện thuận lợi trong hội nhập kinh tế quốc tế cho phát triển lực lượng sản xuất trong nông nghiệp, nông thôn; phát huy cao nội lực; đồng thời tăng mạnh đầu tư của Nhà nước và xã hội, ứng dụng nhanh các thành tựu khoa học, công nghệ tiên tiến cho nông nghiệp, nông thôn, phát triển nguồn nhân lực, nâng cao dân trí nông dân; (iv) Giải quyết vấn đề nông nghiệp, nông dân, nông thôn là nhiệm vụ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội; trước hết, phải khơi dậy tinh thần yêu nước, tự chủ, tự lực tự cường vươn lên của nông dân. Xây dựng xã hội nông thôn ổn định, hòa thuận, dân chủ, có đời sống văn hóa phong phú, đậm

* GS.TS, Phó Chủ tịch Viện Khoa học xã hội Việt Nam.

¹ Trích bài phát biểu khai mạc hội thảo quốc tế “Một số vấn đề về xây dựng nông thôn mới ở Việt Nam hiện nay” do Viện Xã hội học tổ chức tại Hà Nội ngày 08/11/2011.

đả bản sắc dân tộc, tạo động lực cho phát triển nông nghiệp và xây dựng nông thôn mới, nâng cao đời sống nông dân.

Nông nghiệp nước ta phát triển còn kém bền vững, tốc độ tăng trưởng có xu hướng giảm dần, sức cạnh tranh thấp, chưa phát huy tốt nguồn lực cho phát triển sản xuất; nghiên cứu, chuyển giao khoa học-công nghệ và đào tạo nguồn nhân lực còn hạn chế. Việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế và đổi mới cách thức sản xuất trong nông nghiệp còn chậm, phổ biến vẫn là sản xuất nhỏ phân tán; năng suất, chất lượng, giá trị gia tăng nhiều mặt hàng thấp. Công nghiệp, dịch vụ và ngành nghề phát triển chậm, chưa thúc đẩy mạnh mẽ chuyển dịch cơ cấu kinh tế và lao động ở nông thôn. Các hình thức tổ chức sản xuất chậm đổi mới, chưa đáp ứng yêu cầu phát triển mạnh sản xuất hàng hoá. *Nông nghiệp và nông thôn* phát triển thiếu quy hoạch, kết cấu hạ tầng kinh tế-xã hội còn yếu kém, môi trường ngày càng ô nhiễm; năng lực thích ứng, đối phó với thiên tai còn nhiều hạn chế. *Đời sống vật chất và tinh thần của người dân nông thôn còn thấp*, tỉ lệ hộ nghèo cao, nhất là vùng đồng bào dân tộc, vùng sâu, vùng xa; chênh lệch giàu, nghèo giữa nông thôn và thành thị, giữa các vùng còn lớn, phát sinh nhiều vấn đề xã hội bức xúc.

Nông nghiệp bấp bênh thể hiện rõ nhất ở khả năng chống chịu với thiên tai, dịch bệnh còn yếu kém. Cơ sở hạ tầng cho nông nghiệp phát triển bền vững chưa bảo đảm, từ hệ thống đê sông, đê biển, hệ thống thủy lợi từ công trình đầu mối đến kênh mương, hệ thống giống, bảo vệ động thực vật, thu hoạch bảo quản, cơ sở chế biến.

Nông dân thiệt thòi thể hiện ở chỗ chiếm tới 90% tổng số người nghèo của cả nước. Thu nhập bình quân đầu người ở nông thôn chưa bằng một nửa khu vực thành thị, đồng thời có đến 60% nông dân không có tích lũy (chi bằng hoặc lớn hơn thu). Nông thôn còn nghèo và nhiều khó khăn. Chiếm 70% dân số nhưng thu nhập của nông dân mới bằng một phần ba mức bình quân của cả nước, điều kiện sống lạc hậu, tỷ lệ đói nghèo cao (18%), thất nghiệp cao, phần lớn lực lượng lao động phải rời quê hương kiếm sống. Thời gian lao động thực tế ở nông thôn mới đạt 65%. Nông dân là người có công đầu đổi mới, nhưng ít được thụ hưởng kết quả đổi mới, thậm chí phải gánh chịu nhiều sự thua thiệt.

Nông thôn lạc hậu thể hiện ở rất nhiều chỉ tiêu, cơ sở hạ tầng nông thôn, từ điện, đường, trường, trạm, chợ, nước,... đều còn thấp kém. Trình độ trang bị công cụ ở nông nghiệp vẫn rất thô sơ, lao động chân tay là chủ yếu. Nông thôn bị tụt hậu, kết cấu hạ tầng chất lượng thấp, mới đáp ứng một phần đời sống, không đáp ứng được yêu cầu sản xuất, kém bền vững trong phòng chống thiên tai, ô nhiễm môi trường. Làng xã không được quy hoạch.

Từ thực trạng khái quát trên đây, việc Viện Khoa học xã hội Việt Nam giao cho Viện Xã hội học tổ chức hội thảo về “*Một số vấn đề về xây dựng nông thôn mới ở Việt Nam hiện nay*” là một nỗ lực lớn nhằm tiếp tục khởi động và triển khai các nghiên cứu về Nông dân, nông nghiệp, nông thôn theo tinh thần Nghị quyết 26-NQ/TW của Đảng.